

THE JOURNAL OF TURKISH EDUCATIONAL SCIENCES

TÜRK EĞİTİM BİLİMLERİ DERGİSİ

İlkokul Türkçe, Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Kültürel Miras Unsurları Açısından İncelenmesi

Examination of Primary School Turkish, Life Science and Social Studies Textbooks in Terms of Cultural Heritage Elements

Onur Batmaz, Ergün Yurtbakan

Yazar Bilgileri

Onur Batmaz
Dr., Yozgat Bozok Üniversitesi,
Çocuk Bakım ve Gençlik
Hizmetleri,
onur.batmaz@yobu.edu.tr

Ergün Yurtbakan
Dr., Yozgat Bozok Üniversitesi,
Çocuk Gelişimi,
ergun.yurtbakan@yobu.edu.tr

ÖZ

Çalışmada, ilkokul Türkçe, Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler ders kitaplarında bulunan kültürel miras unsurlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Veri kaynağı olarak ölçüt örnekleme yöntemiyle seçilen ve 2020-2021 Eğitim-Öğretim yılında okutulan Türkçe ve Hayat Bilgisi 3. sınıf ile Türkçe ve Sosyal Bilgiler 4. sınıf ders kitapları seçilmiştir. Araştırmacılar tarafından hazırlanan "Kültürel Miras Unsurları İnceleme Formu" ile veri kaynakları incelenmiş ve veriler betimsel analiz ile analiz edilmiştir. Analizler sonucunda, ilkokul Türkçe ve Hayat Bilgisi 3. sınıf ile Türkçe ve Sosyal Bilgiler 4. sınıf ders kitaplarında bulunan kültürel miras unsurlarından en çok sözlü gelenekler ve anlatımlara yer verildiği görülmektedir. Ayrıca Türkçe 3 ve 4. sınıf ders kitaplarında kültürel miras unsurları ile ilgili metinlerin görsellerle ve etkinliklerle desteklendiği tespit edilmiştir. İlkokul Hayat Bilgisi 3. sınıf ders kitabında kültürel miras unsurlarının daha çok metin ve görsellerde vurgulandığı görülmesine rağmen, Sosyal Bilgiler 4. sınıf ders kitabında daha çok metinlerle vurgulandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Makale Bilgileri

Anahtar Kelimeler

Türkçe
Hayat Bilgisi
Sosyal Bilgiler
Kültürel Miras

Keywords

Turkish
Life Science
Social Studies
Cultural Heritage

Makale Geçmişi

Geliş: 11.05.2022
Düzeltilme: 31.08.2022
Kabul: 07.10.2022

ABSTRACT

In the study, it is aimed to examine the cultural heritage elements in the textbooks of Turkish, Life Science and Social Studies courses in primary school. Document analysis, one of the qualitative research methods, was used in the study. As the data source, the textbooks of the 3rd grade Turkish and Life Science and the 4th grade Turkish and Social Studies courses, which were taught in the 2020-2021 academic year, were selected by criterion sampling. With the "Cultural Heritage Elements Review Form" prepared by the researchers, data sources were examined and the data were analyzed with descriptive analysis. As a result of the analysis, it was seen that oral traditions and expressions are mostly included among the cultural heritage elements in the textbooks of the 3rd grade Turkish and Life Science and the 4th grade Turkish and Social Studies courses in primary school. In addition, it was determined that the texts related to cultural heritage elements in Turkish textbooks are supported by visuals and activities. It was seen that the cultural heritage elements are emphasized more in texts and visuals in the 3rd grade textbook of Life Science while the 4th grade textbook of Social Studies is mostly emphasized with texts in primary school.

Makale Türü

Araştırma

Önerilen Atıf

Batmaz, O. & Yurtbakan, E. (2023). İlkokul Türkçe, Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler ders kitaplarının kültürel miras unsurları açısından incelenmesi. *TEBD*, 21(1), 1-21. <https://doi.org/10.37217/tebd.1115153>

Giriş

Toplumların devamlılığını sağlayan ve toplumun en önemli öğelerinden biri olan kültür, bireyler arasında bağ kurmaya yarayan değerlerin, içinde bulunulan dönemin şartlarına göre şekillenerek nesilden nesile aktarılması olarak ifade edilmektedir (Özgat-Tatan, 2018). İnsan yaşamının başlamasından itibaren, insanların yaşadıklarını, ihtiyaçlarına yönelik ürettiklerini, geliştirdiklerini, biriktirdiklerini kendinden sonraki döneme bırakması ise kültürel mirastır (Çankaya, 2006). Kültürel miras, geçmiş ile bugün arasında bir bağ kurmanın yanında hem toplumsal birlikteliği sağlamakta hem de toplumun ve bireylerin başarılı olmasına yardımcı olmaktadır (George ve Jones, 2008; Sidekli ve Karaca, 2013). Alanyazında somut olmayan ve somut olmak üzere iki başlık altında kültürel mirasın sınıflandırılması yapılmıştır (Aksoy ve Enlil, 2012; Aslan ve Ardemagni, 2006; Oğuz, 2009; Şahin, 2010; United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization [UNESCO], 2003).

Somut kültürel miras, tarihi yapılar ve kentler, arkeolojik yerler, anıtlar, kültürel alanlarla taşınabilir birçok maddi kültürel değerlerin hepsini kapsarken; somut olmayan kültürel miras ise sesleri, değerleri, gelenekleri, sözlü tarihi, geleneksel beceri ve teknolojileri, dini törenleri, sahne sanatlarını, hikâye anlatma yollarını ve nicesini kapsamaktadır (Bouchenaki, 2003; Tuncel ve Altuntaş, 2020; Yeşilbursa, 2013). Bu kültürel miras unsurlarının korunması ve sağlıklı bir şekilde sonraki nesillere aktarılabilmesi için toplumdaki her bireye ve yapıya bazı görevler düşmektedir. Bu yapılardan biri olan aileler kültürel mirasın korunması için çocuklarına bebeklik döneminde ninniler okuyabilir. Çocuklarıyla birlikte geleneksel oyunlar oynayabilir. Oyunlarda ebe seçimini sayışma yaparak seçebilir. Çocuklarına Keloğlan, Nasreddin Hoca gibi çizgi filmleri izletebilir. Çocukları ile birlikte ülkemize ait doğal, turistik, tarihi ve kültürel mekânları gezebilir. Çocukları ile birlikte kına gecesi, düğün gibi kutlamalara katılabilir ve bayram ziyaretleri yapabilir. Kültürel mirasın korunmasında önemli olan bir başka yapı okullardır. İlkokuldan yükseköğretime kadar tüm okullarda öğrencilere mirası koruyup kollama sorumluluğu eğitimleri verilerek mirasa yönelik toplumsal bilinç artırılabilir (Schindler ve Bonebright, 2011; Yeşilbursa ve Uslu, 2014). Bunun yanında okullarda Hacivat-Karagöz gösterileri sergilenebilir. Bölgedeki müze, tarihi ve turistik mekân gezileri düzenlenebilir. Belirli gün ve haftalarda özenle hazırlanmış öğrencilerin aktif olduğu etkinlikler yapılabilir. Öğrencilere okumaları için kahramanlık, destan, efsane konulu kitaplar tavsiye edilebilir ve kütüphanelerde bu tür kitaplara yer verilebilir. Oyun ve Fiziki Etkinlikler dersinde geleneksel çocuk oyunları oynatılabilir. Müzik derslerinde türküler, marşlar öğretiler. Serbest etkinlik derslerinde el sanatları öğretimi için halk eğitim merkezlerinden usta öğreticiler çağırılabilir. Böylece gerçekleştirilecek bu tür faaliyetlerle kültürel miras unsurları korunmuş ve toplumun geçmişi ile bugünü arasında bağ kurulmuş olur. Ancak kültürel miras unsurlarının zarar görmesi hâlinde toplumun geçmişiyle bağlarının kopması ve toplumun hafızasının kaybolması kaçınılmaz olabilir. Bu

nedenle kültürel miras eğitimiyle, bireylerin kültürel miras unsurlarına ilişkin farkındalığı ve beğenisi artırılmalıdır (Hunter, 1992). Nitekim teknoloji alanında yaşanan gelişmeler ile medyanın insan yaşamındaki yerinin artması kuşaklar arasındaki etkileşimin azalmasına ve bireylerin kültürel miras unsurlarından uzaklaşmasına sebep olmuştur. Önceden aile içinde anlatılan masallar, hikâyeler unutulmuş, diziler, filmler bunların yerini almıştır. Böyle bir durum karşısında kültürel mirasın eğitiminde formal eğitimin önemi daha da artmıştır. Dolayısıyla kültürel mirasın yaşatılması ve korunması için çocukların bu alanda eğitilmesi son derece önemli bir hâl almıştır.

Kültürel miras çocukların kültürün, tarihin temel kavram ile ilkelerini öğrenmelerini amaçlamaktadır (Akhan, 2014). Çocukların kültürel unsurlar ve kimliklerle erken yaşlarda tanıştıkları düşünüldüğünde, ilkokul yıllarından itibaren sorumluluk ve koruma kültürünü geliştirmek, çocukların çevrelerine bağlı birey olarak hissetmelerini ve yetişmelerini sağlamak giderek daha da önemli hâle gelmektedir (Haddad, 2014). Çocuğun kültürel değerleri tanınması, bilmesi ve onu miras olarak kabul etmesi çevresiyle etkileşimde bulunduğu anda başlamaktadır. Dolayısıyla çocuğun içinde bulunduğu toplumun yaşam tarzı, düşünceleri ve değerleri hakkında bilgi edindiği an kültürel miras eğitimine karşı bilinçli olmanın başladığı zamandır (Çulha-Özbaş, 2014). Ülkemizde kültürel miras eğitimine en fazla Tarih, Türkçe, Türk Dili ve Edebiyatı ile Sosyal Bilgiler derslerinde yer verilmektedir. Ancak çocukların kültürel değerlerinin farkına varması ve bunları miras olarak kabul ederek yaşantısına aktarması için ilkokul kademesinde kültürel miras eğitimine dikkat çekilmesi ve gereken önemin verilmesi gerekmektedir (Çulha-Özbaş, 2014).

Kültürel miras eğitiminde kullanılacak birçok bilgi kaynakları bulunmaktadır. Ancak bu kaynaklar arasında öğretmenlerin en sık başvurduğu kaynaklar internet ve ders kitaplarıdır (Çarkıt, 2020). Ders kitapları hem öğretmenler tarafından ders materyali hem de öğrencilerin bireysel öğrenmelerine yardımcı olan bilgi kaynağı olarak kullanılmaktadır (Ceyhan ve Yiğit, 2005). Dolayısıyla kültürel miras unsurlarının ders kitaplarında nasıl ve ne düzeyde yer aldığı belirlenmesi önemli görülmektedir. İlkokul döneminde ise Türkçe, Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler derslerinin kültürel miras unsurları açısından daha ön planda olduğu düşünüldüğünden bu derslerin ders kitaplarındaki kültürel miras unsurlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Türkçe dersinde her sınıfta öğretilmesi benimsenen sekiz farklı temanın biri de Milli Kültürümüz temasıdır. Türkçe öğretim programında bulunan “birey ve toplum, okuma kültürü, iletişim, hak ve özgürlükler, kişisel gelişim, bilim ve teknoloji, zaman ve mekân, doğa ve evren, sanat, vatandaşlık, çocuk dünyası” temaları seçmeli iken “erdemler, millî mücadele ve Atatürk, milli kültürümüz” temaları zorunlu temalardır (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2018a). Sosyal Bilgiler dersinde yer alan yedi öğrenme alanından biri de “Kültür ve Miras” temasıdır (MEB, 2018b). Hayat Bilgisi öğretim programında yer alan 23 temel yaşam becerisi arasında “millî ve kültürel değerleri tanıma” becerisi yer almaktadır. Ayrıca programın

uygulanmasında dikkat edilecek hususlar arasında “dersin işlenişinde okul içi ve okul dışı uygulamalar yapmaya özen gösterilmelidir. Özellikle ilgili kazanımlarda sözlü tarih, yerel tarih, müze gezileri, doğa eğitimi, resmî kurum ile kuruluşlarla özel kurum-kuruluşları tanıma gibi okul dışı uygulamaların önemsenmesi” vurgulanarak kültürel miras ön plana çıkarılmaktadır (MEB, 2018c). Dolayısıyla bu derslerde yer alan içerikler aracılığıyla öğrenciler yaşadıkları ülkenin doğal güzelliklerini, tarihi eserlerini, devlet büyüklerini, sosyal değerlerini, sanat eserlerini, vatan bayrak sevgisini, tarihî kahramanlarını, manevi değerlerini, geleneklerini, inanç sistemini tanımakta ve öğrenmektedir (Karadüz, 2008).

Alanyazın incelendiğinde, ilkokul Türkçe ders kitaplarının; sınıf öğretmenlerinin görüşüne göre, söz varlığı, okunabilirlik, sözcüklerin kökenleri, metin türü, yapılandırıcılık, sesletim, metin-görsel uyumu ile içeriği, öğrencilerin seviyesine uygun olması ve değerler açısından incelendiği çalışmaların (İşcan ve Karadağ, 2021; İşcan ve Şara, 2018; Karasakaloğlu ve Bulut, 2021; Kaşkaya ve Duran, 2017; Maden, 2020; Sulak ve Çapanoğlu, 2021; Turan-Siviş ve Emiroğlu, 2019; Yılar, 2016) olduğu görülmektedir. Millî ve kültürel kavramlar açısından ise sadece ilkokul 1. ve 2. sınıf kitaplarının incelendiği görülmektedir (Özenç ve Orhan-Karsak, 2019). Sosyal Bilgiler dersinde kültürel miras eğitimiyle ilgili öğretmen, öğretmen adayı, öğrenci görüşlerinin alındığı, sosyal bilgiler ders kitaplarında, öğretim programında bulunan kültürel miras unsurlarının incelendiği çalışmalar (Avcı ve Memişoğlu, 2016; Çengelci, 2012; Gürel ve Çetin, 2016; Gürkan, 2015; Karakuş, 2017; Mustak, 2017; Pehlivan ve Kolaç, 2016; Sidekli ve Karaca, 2013; Taşdemir, 2018; Tokcan, Hacer ve Yasemin, 2015) yer almaktadır. Hayat Bilgisi dersiyile ilgili ise, öğretim programında ve ders kitaplarında somut olmayan kültürel mirasın yerinin incelenmesi ile ilgili kısıtlı çalışmanın olduğu (Karakuş ve Çağlayan, 2016; Yıldırım, 2021) görülmektedir. Ancak ilkokul döneminde Türkçe, Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler derslerinin kültürel miras unsurları açısından daha ön planda olduğu düşünüldüğünde, ilkokul düzeyine yönelik bu derslerin kültürel miras unsurları açısından bir bütün olarak incelendiği herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Ayrıca yapılan çalışmalarda da daha çok somut olmayan kültürel miras unsurlarına değinildiği görülmüştür. Dolayısıyla bu çalışmada hem somut kültürel miras hem de somut olmayan kültürel miras unsurları ders kitaplarında incelenmiştir. Çünkü somut kültürel miras unsurları ile somut olmayan kültürel miras unsurlarının yakından ilişkili olduğu ve birbirlerinden ayrı düşünülemezliği belirtilmiştir (Ito, 2003).

Bu çalışmayla, ilkokuldaki Türkçe, Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler derslerine ait ders kitaplarının kültürel miras unsurları doğrultusunda incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıda yer alan sorulara cevap aranmıştır:

1. Türkçe ve Hayat Bilgisi 3. sınıf ders kitabında bulunan somut ve somut olmayan kültürel miras unsurları nelerdir?

2. Türkçe ve Sosyal Bilgiler 4. sınıf ders kitabında bulunan somut ve somut olmayan kültürel miras unsurları nelerdir?

Yöntem

Araştırmanın Deseni

İlkokul Türkçe, Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler ders kitaplarında bulunan kültürel miras unsurlarını incelemek için yapılan bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesinden yararlanılmıştır. Doküman incelemesi, çalışmanın veri kaynağını oluşturan birincil ya da ikincil kaynak olarak belirtilen dokümanların elde edilmesi, gözden geçirilmesi ve analiz edilmesidir (Özkan, 2019). Bu çalışmada da Türkçe, Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki kültürel miras unsurlarının incelenmesinde doküman incelemesinden yararlanılmıştır.

Veri Kaynakları

MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından 2020-2021 Eğitim-Öğretim yılında okutulan Türkçe ve Hayat Bilgisi 3. sınıf ile Türkçe ve Sosyal Bilgiler 4. sınıf ders kitapları bu çalışmanın veri kaynaklarını oluşturmaktadır. Veri kaynakları belirlenirken ölçüt örnekleme yönteminden yararlanılmıştır. Ölçüt örnekleme, araştırmacı tarafından oluşturulan ya da daha önceden belirlenen bir dizi kriteri karşılayan durumların çalışılması olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu çalışmada da 3 ve 4. sınıf ders kitaplarının seçilmesi ölçüt olarak belirlenmiştir. Çalışma kapsamına Türkçe 3 ve 4. sınıf, Hayat Bilgisi 3. sınıf, Sosyal Bilgiler 4. sınıf ders kitapları dâhil edilmiştir. İlkokulda kültürel miras unsurlarına daha fazla Türkçe, Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler derslerinde yer verileceği düşüncesinden bu derslerin ders kitapları seçilmiştir. Kitaplara ilişkin bilgiler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Ders Kitaplarına İlişkin Bilgiler

<i>Kitabın Adı</i>	<i>Kitabın Yayınevi</i>	<i>Kitabın Yazarı</i>
Türkçe 3. Sınıf Ders Kitabı	MEB Yayınları	Barış E. Karaduman, Erman Özdemir, Onur Yılmaz
Hayat Bilgisi 3. Sınıf Ders Kitabı	Üner / Evren Yayıncılık	Erol Ü. Karabıyık
Türkçe 4. Sınıf Ders Kitabı	MEB Yayınları	Hayriye K. Ayan, Ümit Arslan, Sevim Kul, Nihan Yılmaz
Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Ders Kitabı	Tuna Yayıncılık	Sami Tüysüz

Tablo 1’de yer alan Türkçe 3. sınıf, Hayat Bilgisi 3. sınıf ders kitabı “MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 14/04/2019 tarihli ve 8 sayılı kurul kararıyla 2019-2020 eğitim öğretim yılından itibaren beş yıl süreyle”, Türkçe 4. sınıf ders kitabı “MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 28/05/2018 tarihli ve 78 sayılı kurul kararıyla”, Sosyal Bilgiler 4. sınıf ders kitabı “MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 28/05/2018 tarihli ve 78 sayılı kurul kararıyla 2018-2019 eğitim öğretim yılından itibaren beş yıl süreyle” ders kitapları olarak okutulmaları kabul edilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Çalışmada veri kaynakları olarak Türkçe 3 ve 4. sınıf, Hayat Bilgisi 3. sınıf ve Sosyal Bilgiler 4. sınıf ders kitapları kullanılmıştır. Ders kitaplarında bulunan kültürel miras unsurlarının incelenmesi amacıyla araştırmacılar tarafından alanyazın (Aslan ve Ardemagni, 2006; Bouchenaki, 2003; Demirezen ve Aktaş, 2020; Tuncel ve Altuntaş, 2020; UNESCO, 2003; Yeşilbursa, 2013) taranarak “Kültürel Miras Unsurları İnceleme Formu” geliştirilmiştir. Geliştirilen bu form için uzman görüşleri alınarak görüşler doğrultusunda ufak düzeltmeler yapılmış ve forma son hâli verilmiş ve Tablo 2’de gösterilmiştir. Ders kitapları araştırmacılar tarafından geliştirilen “Kültürel Miras Unsurları İnceleme Formu”yla incelenmiştir.

Tablo 2. Kültürel Miras Unsurları İnceleme Formu

<i>Kültürel Miras Unsurları</i>		
Somut Olmayan Kültürel Miras	Sözlü gelenekler anlatımlar	Destanlar, efsaneler, halk hikâyeleri, atasözleri, masallar, fıkralar vb.
	Gösteri sanatları	Karagöz, meddah, kukla, halk tiyatrosu vb.
	Toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şöenler	Nişan, düğün, doğum, nevrüz, vb. kutlamalar
	Doğa ve evrenle ilgili bilgi uygulamalar	Geleneksel yemekler, halk hekimliği, halk takvimi, halk meteorolojisi vb.
	El sanatları geleneği	Dokumacılık, nazar boncuğu, telkâri, bakırcılık, halk mimarisi vb.
Somut Kültürel Miras	Taşınmaz kültürel miras	Anıtlar, tarihi parklar, arkeolojik sitler, yel değirmenleri, tarihi merkezler, bina grupları, kanallar vb.
	Taşınır kültürel miras	Resimler, eski paralar, heykeller, günlük eşyalar, süs eşyaları, kütüphane eserleri, müzik aletleri vb.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışma kapsamındaki veriler Türkçe 3. ve 4. sınıf, Hayat Bilgisi 3. sınıf, Sosyal Bilgiler 4. sınıf ders kitaplarıyla toplanmıştır. Veriler araştırmacılar tarafından geliştirilen “Kültürel Miras Unsurları İnceleme Formu”yla toplanmıştır. Verilerin analiz sürecinde ise betimsel analizden faydalanılmıştır. Betimsel analiz, araştırma sürecinde kullanılan gözlem, görüşme veya belge gibi veri toplama araçlarında bulunan sorular veya konu temelinde yapılan analizdir (Ekiz, 2015). Araştırmacılar kitapları ayrı ayrı analiz etmiştir. Araştırmacılar arası uyum, güvenilirlik formülüne göre hesaplanmıştır. Ortak sonuçlar, ortak sonuçlar ve ortak olmayan sonuçların toplamına bölünüp, yüzde çarpılması sonucu güvenilirlik oranı tespit edilir (Miles ve Huberman, 1994). Araştırmacılar arası uyum %90 çıkmıştır. Farklılıklar ise araştırmacıların bir araya gelip tartışması ile ortak sonuca bağlanmıştır. Çalışmada saraylardaki eski gelenekleri anlatan duvardaki resimler, araştırmacılar arasında toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şöenler ile taşınır kültürel miras unsurları başlıkları olarak farklı değerlendirilmiş ancak araştırmacıların bir araya gelerek tartışması sonucunda taşınır kültürel miras unsurları olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca anıtlar, tarihi merkezler, parklar taşınmaz kültürel miras, süs eşyaları, resimler, eski paralar da taşınır kültürel miras olmak üzere somut kültürel miras unsurları başlıkları altında araştırmacılar tarafından ortak olarak değerlendirilmiştir. Çalışma

kapsamında ortaya çıkan bulgular, ders kitabındaki kültürel miras unsurlarından yapılan doğrudan alıntılarla desteklenmiştir. Kültürel miras unsurlarına ilişkin Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler ders kitabından örnekler, 1Ü1K (1. ünite 1. konu), 5ÜD (5. ünite değerlendirme), BGVH (belirli gün ve haftalar)... Türkçe ders kitabından örnekler ise 1T1T (1. tema 1. tür), 8TD (8. tema değerlendirme), 2T (2. tema görseli)... şeklinde kodlanarak alıntılar yapılmıştır.

Bulgular

Bu bölümde ilkökul Türkçe, Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki kültürel miras unsurları alt amaçlar doğrultusunda analiz edilmiş ve ortaya çıkan bulgulara yer verilmiştir. Ayrıca ders kitaplarında yer alan kültürel miras unsurlarından yapılan doğrudan alıntılarla bulgular desteklenmiştir.

Türkçe ve Hayat Bilgisi 3. Sınıf Ders Kitaplarındaki Kültürel Miras Unsurlarına İlişkin Bulgular

Türkçe 3. sınıf ders kitabının kültürel miras unsurları açısından incelenmesine yönelik bulgular Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Türkçe 3. Sınıf Ders Kitabındaki Kültürel Miras Unsurlarına İlişkin Bulgular

	<i>Kültürel Miras Unsurları</i>	<i>Kültürel Miras Unsur Örnekleri</i>	<i>Metin (f)</i>	<i>Etkinlik (f)</i>	<i>Görsel (f)</i>	<i>Toplam</i>
Somut Olmayan Kültürel Miras	Sözlü gelenekler anlatımları	2T1T, 2T2T, 2T5T, 3T1T, 3T2T, 4T1T, 4T2T, 4T3T, 4T4T, 4TD, 5T1T, 5T2T, 5T3T, 5T4T, 6T1T, 6T3T, 7T2T, 7T5T, 8T2T, 8TD	26	76	12	114
	Gösteri sanatları	1T1T, 4T4T, 7T2T, 7TD, 8T1T, 8T2T	1	6	13	20
	Toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şölenler	1T3T, 1T5T, 2T, 2T3T, 2T4T, 2TD, 3T2T, 3T4T, 4T, 4T2T, 4T3T, 7T, 7T1T, 7TD, 8T, 8T2T	12	14	33	59
	Doğa ve evrenle ilgili bilgi uyg.	1T3T, 3T4T, 4T4T	3	-	2	5
	El sanatları geleneği	4T			3	3
Somut Kültürel Miras	Taşınmaz kültürel miras	1T3T, 1T4T, 2T1T, 2T2T, 4TD, 5T1T, 7T2T, 8T2T, 8TD		5	17	22
	Taşınır kültürel miras	2T2T, 2T3T, 2T5T, 4T1T, 4T2T, 4T3T, 4T4T, 6T2T, 8T3T	2	3	18	23
Toplam			44	104	98	246

Tablo 3'e göre, Türkçe 3. sınıf ders kitabında bulunan somut olmayan kültürel miras unsurlarına (f=201), somut kültürel miras unsurlarına (f=45) göre daha çok yer verildiği bulunmuştur. Türkçe 3. sınıf ders kitabında somut olmayan kültürel miras unsurlarından en fazla sözlü gelenekler ve anlatımlara (f=114), sonra toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şölenlere (f=59), daha sonra da gösteri sanatlarına (f=20) yer verildiği görülmektedir. Somut olmayan kültürel miras unsurlarına Türkçe 3. sınıf ders kitabındaki tüm temalarda değinildiği görülmektedir. Ders kitabında kültürel

miras unsurlarının görseller ve etkinliklerle desteklendiği görülmektedir. İlkokul Türkçe 3. sınıf ders kitabının metinlerinde, görsellerinde ve etkinliklerinde yer alan kültürel miras unsurları Şekil 1’de sunulmuştur.

Somut Olmayan Kültürel Miras	Sözlü gelenekler ve anlatımlar	3T2T	4. ETKİNLİK: "İyilik eden iyilik bulur." sözünü açıklayınız.
	Gösteri sanatları	8T1T	
	Toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şöenler	8T2T	
	Doğa ve evrenle ilgili bilgi uyg.	1T3T	- Benim dağıttığım çiçek tohumlarının hepsi daha önce sıcak sudan geçirilmişti, yani hiçbirinden çiçek çıkma ihtimali yoktu. Ama sadece bu
	El sanatları geleneği	4T	
Somut Kültürel Miras	Taşınmaz kültürel miras	5T1T	Ankara ziyaretimizde TBMM'yi gördük.
	Taşınır kültürel miras	4T4T	

Şekil 1. Türkçe 3. Sınıf Ders Kitabından Kültürel Miras Unsurlarına Ait Örnekler

Hayat Bilgisi 3. sınıf ders kitabının kültürel miras unsurları açısından incelenmesine yönelik bulgular Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. Hayat Bilgisi 3. Sınıf Ders Kitabındaki Kültürel Miras Unsurlarına İlişkin Bulgular

Kültürel Miras Unsurları		Kültürel Miras Unsur Örnekleri	Metin (f)	Etkinlik (f)	Görsel (f)	Toplam
Somut Olmayan Kültürel Miras	Sözlü gelenekler anlatımlar	2Ü2K, 5Ü6K, 5Ü9K, 5ÜD, BGVH	11	13	9	33
	Gösteri sanatları	2Ü1K, 2ÜD, 4Ü7K	6	2	4	12
	Toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şöenler	1Ü6K, 5Ü2K, 5Ü7K, 5ÜD, BGVH	11	2	10	23
	Doğa ve evrenle ilgili bilgi uyg.	-	-	-	-	-
	El sanatları geleneği	-	-	-	-	-
Somut Kültürel Miras	Taşınmaz kültürel miras	1Ü6K, 5Ü1K, 5Ü2K, 5Ü3K, 5ÜD, BGVH	12	16	13	41
	Taşınır kültürel miras	1Ü7K, 2Ü2K, 5Ü6K, 5Ü8K, 6Ü1K	5	-	8	13
Toplam			45	33	44	122

Tablo 4’e göre, Hayat Bilgisi 3. sınıf ders kitabında kültürel miras unsurları incelendiğinde, en fazla somut olmayan kültürel miras unsurlarına (f=68) yer verildiği bulunmuştur. Ayrıca ders kitabında kültürel miras unsurlarından en fazla taşınmaz kültürel miras (f=41) unsurlarına yer verildiği, doğa evrenle ilgili bilgi ve uygulamalara, el sanatları geleneğine ise yer verilmediği bulunmuştur. Ders kitabında kültürel miras unsurlarının daha çok metin ve görsellerde vurgulandığı görülmüştür. İlkokul Hayat Bilgisi 3. sınıf ders kitabının metinlerinde, görsellerinde ve etkinliklerinde yer alan kültürel miras unsurları Şekil 2’de gösterilmiştir.

Somut Olmayan Kültürel Miras	Sözlü gelenekler anlatımlar	2Ü2K	"Komşuda pişer, bize de düşer.", "Komşu komşunun külüne muhtaçtır." atasözlerinin anlamlarını düşününüz. Bu atasözlerini, komşuluk ilişkilerinizin iyi olması ve komşuluğun aileniz açısından önemini düşünerek açıklayınız.
	Gösteri sanatları	2Ü1K	
	Toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şölenler	1Ü6K	Onur'un okulunda, geliri yakındaki bir köy okuluna gönderilmek üzere kermes yapıldı. Kermeste ev yapımı börek, kek, kurabiye, poğaçaya ve pastalar satıldı. Çeşitli süs eşyaları, kitaplar da satılarak parası toplandı. Toplanan paralar, köydeki ilkokula, ihtiyacı olan çocuklara yardım etmek üzere gönderildi.
Somut Kültürel Miras	Taşınmaz kültürel miras	5Ü3K	
	Taşınır kültürel miras	6Ü1K	

Şekil 2. Hayat Bilgisi 3. Sınıf Ders Kitabından Kültürel Miras Unsurlarına Ait Örnekler

Türkçe ve Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Ders Kitaplarındaki Kültürel Miras Unsurlarına İlişkin Bulgular

Türkçe 4. sınıf ders kitabının kültürel miras unsurları açısından incelenmesine yönelik bulgular Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Türkçe 4. Sınıf Ders Kitabındaki Kültürel Miras Unsurlarına İlişkin Bulgular

	Kültürel Miras Unsurları	Kültürel Miras Unsur Örnekleri	Metin (f)	Etkinlik (f)	Görsel (f)	Toplam
Somut Olmayan Kültürel Miras	Sözlü gelenekler, anlatımlar	1T1T, 1T2T, 1T4T, 2T1T, 2T2T, 2T3T, 2T4T, 2TD, 3T1T, 3T2T, 3T3T, 3T5T, 4T2T, 5T2T, 5T4T, 6T1T, 6T2T, 6T3T, 6T4T, 6T5T, 6TD, 7T2T, 7T3T, 7T4T, 8T1T, 8T2T, 8T3T, 8T4T, 8T5T, 8TD	23	64	11	98
	Gösteri sanatları	5T4T, 6T1T, 6T2T, 6T4T, 8T1M, 8T2T	3	12	4	19
	Toplumsal uyg., ritüeller ve şölenler	1T4T, 2T2T, 2T3T, 2T4T, 6T3T, 6T4T, 6TD, 7T2T, 8T1T	10	18	12	40
	Doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uyg.	6T3T, 7T1T	2	3	1	6
	El sanatları geleneği	7TD, 8T2T, 8T4T, 8TD	23	19	6	48
Somut Kültürel Miras	Taşınmaz kültürel miras	2T1T, 2T3T, 2T5T, 2TD, 3TD, 5T1T, 5T2T, 5T3T, 6T2T, 6T3T, 6T4T, 6TD, 8T1T, 8TD	7	9	35	51
	Taşınır kültürel miras	3T3T, 3T5T, 3TD, 4T3T, 4T5T, 6T3T, 6T4T, 8T1T, 8T2T, 8T3T, 8T4T	8	4	27	39
Toplam			76	129	96	301

Tablo 5'e göre, Türkçe 4. sınıf ders kitabında somut olmayan kültürel miras unsurlarına (f=211), somut kültürel miras unsurlarına (f=90) göre daha çok yer verildiği görülmektedir. Türkçe 4. sınıf ders kitabında somut olmayan kültürel miras unsurların en çok sözlü gelenekler ve anlatımlarına

(f=98), sonra el sanatları geleneğine (f=48), daha sonra da toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şölenlerine (f=40) yer verildiği görülmektedir. Somut olmayan kültürel miras unsurlarına Türkçe 4. sınıf ders kitabındaki tüm temalarda değinildiği görülmektedir. Ders kitabında kültürel miras unsurlarının görseller ve etkinliklerle desteklendiği görülmektedir. Türkçe 4. sınıf ders kitabının metinlerinde, görsellerinde ve etkinliklerinde yer alan kültürel miras unsurları Şekil 3'te gösterilmiştir.

Somut Olmayan Kültürel Miras	Sözlü gelenekler anlatımlar	1T2T	10. ETKİNLİK: Defterinize "Kitapsız büyüyen çocuk susuz yetişen ağaca benzer." atasözünü açıklayan bir yazı yazınız. Yazınıza uygun başlık koyunuz. Yazınızı yazarken aşağıdaki plandan faydalanınız.
	Gösteri sanatları	6T2T	Hacıvat sahneye çıkar: "Bak Karagözüm, bu akşam Ramazanın on sekizinci gecesi. Sen davul çalmasını bilir misin?"
	Toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şölenler	2T3T	
	Doğa ve evrenle ilgili bilgi uyg.	6T3T	olmuştur. Gerçekten de usta ellerde özene bezene pişirilen kahvelerimizin şöhreti dünyaya yayılmış piring cezvelerde pişirilerek, kulpsuz "kallavi" fincanlarda içilen, sadesinden çok şekerlisine, türüm türüm kokan,
Somut Kültürel Miras	El sanatları geleneği	7TD	Çinideki lale desenleri tabağı bir sarmaşık gibi sarmıştı.
	Taşınmaz kültürel miras	5T1T	İşte, Manyas Gölü'ndeki Kuşçenneti Milli Parkı'ndan sonra, şimdiye kadar hiç kimsenin haberdar olmadığı kabadayısı kuş yuvalarını böyle keşfettik."
	Taşınır kültürel miras	8T4T	

Şekil 3. Türkçe 4. Sınıf Ders Kitabından Kültürel Miras Unsurlarına Ait Örnekler

Sosyal Bilgiler 4. sınıf ders kitabının kültürel miras unsurları açısından incelenmesine yönelik bulgular Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Ders Kitabındaki Kültürel Miras Unsurlarına İlişkin Bulgular

Kültürel Miras Unsurları		Kültürel Miras Unsur Örnekleri	Metin (f)	Etkinlik (f)	Görsel (f)	Toplam
Somut Olmayan Kültürel Miras	Sözlü gelenekler ve anlatımlar	1ÖA2K, 1ÖAD, 2ÖA2K, 2ÖA4K, 3ÖA5K, 5ÖA5K, 5ÖAD	25	11	7	43
	Gösteri sanatları	1ÖA4K, 2ÖA3K, 2ÖAD, 3ÖA1K, 5ÖA1K, 6ÖA4K, 7ÖA4K	16	9	12	37
	Toplumsal uyg., ritüeller ve şölenler	2ÖA2K, 2ÖAD, 6ÖA3K, 6ÖA4K	16	3	2	21
	Doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uyg.	2ÖA2K	1	-	1	2
	El sanatları geleneği	2ÖA2K	5	-	-	5
Somut Kültürel Miras	Taşınmaz Kültürel miras	2ÖA2K, 2ÖA4K, 2ÖAD, 3ÖA3K, 7ÖA5K	11	1	9	21
	Taşınır Kültürel Miras	2ÖA1K, 2ÖA2K, 2ÖA4K, 7ÖA5K	21	1	10	32
Toplam			95	25	41	161

Tablo 6'ya göre, ilkököl Sosyal Bilgiler 4. sınıf ders kitabındaki kültürel miras unsurları incelendiğinde, en fazla somut olmayan kültürel miras unsurlarına (f=108) yer verildiği bulunmuştur. Ders kitabında kültürel miras unsurlarından en fazla sözlü gelenekler ve anlatımlar (f=43) unsurlarına yer verilmiştir. İlkokul Sosyal Bilgiler 4. sınıf ders kitabında kültürel miras unsurlarının tamamına yer verildiği ancak doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalarla (f=2) el sanatları geleneği (f=5) unsurlarına çok az yer verildiği bulunmuştur. Ayrıca ders kitabında kültürel miras unsurlarının daha çok metinlerle vurgulandığı görülmüştür. Sosyal Bilgiler 4. sınıf ders kitabının metinlerinde, görsellerinde ve etkinliklerinde yer alan kültürel miras unsurları Şekil 4'te gösterilmiştir.

Somut Olmayan Kültürel Miras	Sözlü gelenekler anlatımlar	1ÖAD	2. "Beş parmağın beşi bir olmaz." atasözü aşağıdakilerden hangisiyle ilgilidir? A) İnsan sevgisi B) Sorumluluk C) Bireysel farklılık D) Düşüncelere saygı
	Gösteri sanatları	2ÖA3K	
	Toplumsal uyg. ritüeller ve şöenler	2ÖA2K	• Bayramlarımız dışında milli kültürümüzü yansıtan kıtlama ve törenlere başka hangi örnekleri verebilirsiniz?
	Doğa ve evrenle ilgili bilgi uyg.	2ÖA2K	Anneannemin ve annemin anlattıklarından öğrendim ki kahve önemli kültür öğelerimizden biridir. Kahve pişirme ve sunuş tarzımız bile kendimize özgüdür. Bu şekilde yapılan kahveye Türk kahvesi denir. Türk konukseverliğinin
	El sanatları geleneği	2ÖA2K	biri de taş süslemelerdir. Oya gibi işlenmiş bu süslemelerde en çok üzüm salkımı, güvercin, lale ve karanfil motifleri kullanılmıştır.
Somut Kültürel Miras	Taşınmaz kültürel miras	7ÖA5K	
	Taşınur kültürel miras	2ÖA2K	

Şekil 4. Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Ders Kitabından Kültürel Miras Unsurlarına Ait Örnekler

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

İlkokul Türkçe, Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler ders kitaplarının kültürel miras unsurları açısından incelenmesi amacıyla yapılan çalışmanın sonunda; ilkököl Türkçe 3. sınıf ders kitabında somut olmayan kültürel miras unsurlarına, somut kültürel miras unsurlarına göre daha çok yer verildiği ortaya çıkmıştır. Ayrıca Türkçe ders kitabında bulunan somut olmayan kültürel miras unsurlarından en çok sözlü gelenekler ve anlatımlarına yer verildiği görülmüştür. Somut olmayan kültürel miras unsurlarına Türkçe 3. sınıf ders kitabındaki tüm temalarda değinildiği ve kültürel miras unsurlarının görseller ve etkinliklerle desteklendiği görülmüştür. Hayat Bilgisi 3. sınıf ders kitabında bulunan kültürel miras unsurları incelendiğinde; en fazla somut olmayan kültürel miras

unsurlarına, somut kültürel miras unsurlarından en fazla taşınmaz kültürel miras unsurlarına yer verildiği, doğa evrenle ilgili bilgi ve uygulamalara, el sanatları geleneğine ise yer verilmediği bulunmuştur. Ders kitabında kültürel miras unsurlarının daha çok metin ve görsellerde vurgulandığı görülmüştür. İlkokul Türkçe 4. sınıf ders kitabında somut olmayan kültürel miras unsurlarına, somut kültürel miras unsurlarına göre daha çok yer verildiği görülmüştür. Türkçe 4. sınıf ders kitabında somut olmayan kültürel miras unsurlarının daha çok sözlü gelenekler ve anlatımlarına yer verildiği tespit edilmiştir. Somut olmayan kültürel miras unsurlarına ilkökul Türkçe 4. sınıf ders kitabındaki tüm temalarda değinildiği ortaya çıkmıştır. İlkokul Sosyal Bilgiler 4. sınıf ders kitabında en fazla somut olmayan kültürel miras unsurlarına yer verildiği bulunmuştur. Ders kitabında kültürel miras unsurlarından en fazla sözlü gelenekler ve anlatımlar unsurlarına yer verilmiştir. İlkokul Sosyal Bilgiler 4. sınıf ders kitabında kültürel miras unsurlarının tamamına yer verildiği ancak doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalarla el sanatları geleneği unsurlarına çok az yer verildiği bulunmuştur. Ayrıca ders kitabında kültürel miras unsurlarının daha çok metinlerle vurgulandığı görülmüştür.

İlkokul Türkçe 3 ve 4. sınıf ders kitaplarında bulunan somut olmayan kültürel miras unsurlarına, somut kültürel miras unsurlarına göre daha fazla yer verildiği tespit edilmiştir. Bu durumun nedeni olarak Türkçe ders kitaplarındaki öyküleyici metin konularının eski hikâye örnekleri olan destan ve masallardan (Dede Korkut, Nasreddin Hoca, Keloğlan), milli mücadele döneminde yaşanan milli duyguları uyandıran kahramanlık hikâyelerinden alınmış olması gösterilebilir. Öyküleyici metinlerin yanında temalarda yer alan şiirlerin bağımsızlık sembollerimiz olan bayrağımıza ve milli marşımıza yönelik hazırlanmış olması, bilgilendirici metinlerin de milli kültürümüze ait unsurlar hakkında bilgi verici nitelikte olması kültürel unsurlarımıza verilen önemi ön plana çıkardığı söylenebilir. Hatta metinlerin çoğunun etkinliklerinde atasözlerine, ninnilere, fıkralara ve manilere yer verilmesi somut olmayan kültürel miras unsurlarına daha fazla rastlanmasının sebebi olabilir. Bu görüşü çalışmada ulaşılan Türkçe 3 ve 4. sınıf ders kitaplarında bulunan somut olmayan kültürel miras unsurlarından en çok sözlü gelenekler ve anlatımlarına yer verilmesi sonucu desteklemektedir. Moralı ve Öner (2019) yabancılara okutulan ders kitaplarını incelemesinin ardından somut olmayan kültürel miras unsurlarına daha çok yer verildiği fakat tüm metinler dikkate alındığında somut olmayan kültürel unsurlarının beşte bir oranında olduğu sonucuna varmıştır. Çalışmada ise somut olmayan kültürel miras unsurlarının Türkçe 3 ve 4. sınıf ders kitabındaki tüm temalarda değinildiği görülürken, Şahin'in (2015) kültürel miras açısından incelediği Türkçe 4. sınıf ders kitaplarında çocuklara kültür aktarımı yapan metinlerde, dilin dışındaki diğer kültürel değerlerin yeterli düzeyde olmadığını tespit etmiştir. İlkokul Türkçe 1 ve 2. sınıf ders kitabında ise milli kültüre ait bazı kavramların her temada geçmediği, milli kültürümüze ait kavramların temalara göre çok dengeli dağılmadığı ortaya çıkmıştır (Özenç ve Orhan-Karsak, 2019).

Bu bağlamda ilkokulun son dönemine doğru Türkçe ders kitaplarındaki somut olmayan kültürel miras unsurlarının arttığı, bunun sebebinin de öğrencilerin somut işlemlerden soyut işlemler dönemine geçiş aşamasında olması olabilir. Her ne kadar somut işlemler döneminin sonu da olsa öğrencilerin somut olmayan kültürel miras unsurlarını anlamlandırabilmeleri ve bunlarla yaşamları arasında bağ kurabilmeleri için unsurların görsellerle desteklenmesi ve kültürel miras unsurlarını pekiştirecek etkinliklerle desteklenmesi gerekebilir. Çalışmada da Türkçe 3 ve 4. sınıf ders kitabında kültürel miras unsurlarının, görseller ve etkinliklerle desteklendiği ortaya çıkmıştır. Bu sayede öğrencilerin öğrendiklerini yapılandırmaları sağlanmaya çalışılmış olabilir.

Hayat Bilgisi 3. sınıf ders kitabında bulunan kültürel miras unsurlarından en fazla somut kültürel miras unsurlarına yer verildiği, doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalarla el sanatları geleneğine yer verilmediği bulunmuştur. Yıldırım (2021) tarafından yapılan çalışmada somut olmayan kültürel mirasa yönelik birinci sınıf ders ve çalışma kitaplarında bulunan metin ile görsellerde toplumsal uygulamalara, gösteri sanatlarına; ikinci sınıf ders ve çalışma kitaplarında ise sözlü anlatımlara ve el sanatlarına yönelik metin ve görsellerin yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca 3. sınıf düzeyinde somut olmayan kültürel mirasa yönelik metin ve görsellere az da olsa yer verildiği bulunmuştur. Karakuş ve Çağlayan'ın (2016) çalışmasında, Hayat Bilgisi 3. sınıf kitaplarında somut olmayan kültürel miras başlıklarından doğa, evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar başlığına yönelik herhangi bir görsel unsura yer verilmediği görülmüştür. Moralı ve Öner (2019) tarafından yapılan çalışmada da somut olmayan kültürel miras unsurlarının en çok sözlü gelenekler ve anlatımlarına yönelik unsurlara yer verilirken doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalara yönelik unsurlara yer verilmediği bulunmuştur. Yapılan bu çalışmalar araştırmanın sonucunu destekler niteliktedir. Ayrıca Hayat Bilgisi 3. sınıf ders kitabında hem doğa, evrenle ilgili bilgi ve uygulamalara hem de el sanatları geleneğine yönelik unsurlara yer verilmemesi ders kitabının eksikliği olarak ifade edilebilir. Sosyal Bilgiler 4. sınıf ders kitabında bulunan kültürel miras unsurlarından en fazla somut olmayan kültürel miras unsurlarına yer verildiği bulunmuştur. Ders kitabında kültürel miras unsurlarından en çok sözlü gelenekler ve anlatımlar unsurlarına yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal Bilgiler 4. sınıf ders kitabında kültürel miras unsurlarının tamamına yer verildiği ancak doğa, evrenle ilgili bilgi ve uygulamalarla el sanatları geleneği unsurlarına çok az yer verildiği bulunmuştur. Ayrıca ders kitabında kültürel miras unsurlarının daha çok metinlerle vurgulandığı görülmüştür. Pehlivan ve Kolaç (2016) tarafında yapılan çalışmada Sosyal Bilgiler kitaplarında somut olmayan kültürel miras unsurlarına yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca somut olmayan kültürel mirasın sözlü gelenekler ve anlatımlara yönelik unsurlara daha fazla yer verildiği bulunmuştur. Gürkan'ın (2015) çalışmasında Sosyal Bilgiler 4. sınıf ders kitabında 2. ünite olan "Geçmişimi Öğreniyorum" ünitesinde daha fazla somut olmayan kültürel miras unsurlarına yer verildiği bulunmuştur. Ayrıca 5.

sınıf ders kitabında da somut olmayan kültürel miras unsurlarının tamamına; bu unsurlardan da en çok sözlü geleneklere ve anlatımlara yer verildiği bulunmuştur. Yapılan bu çalışmalar araştırmanın sonucunu destekler niteliktedir.

Öneriler

1. İlkokul Türkçe, Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki somut ve somut olmayan kültürel miras unsurlarının dengeli dağılımının sağlanabilmesi için belirtke tabloları hazırlanıp, bu tablolara uygun metinler, etkinlikler ve görseller konulabilir.
2. Ders kitaplarında kültürel miras unsurlarını öğrencilere kazandırmak için disiplinlerarası çalışma imkânı sağlayacak etkinlikler konulabilir.
3. İlkokul Türkçe ve Hayat Bilgisi 3. sınıf ile Türkçe ve Sosyal Bilgiler 4. sınıf ders kitaplarına yönelik yapılan bu çalışmanın dışında Fen Bilimleri, Matematik, Müzik gibi diğer ders kitaplarında yer alan kültürel miras unsurlarını belirlemeye yönelik farklı çalışmalar da yapılabilir.
4. Hayat Bilgisi 3. sınıf ders kitabında somut olmayan kültürel miras unsurlarının doğa, evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar ile el sanatları geleneğine yönelik unsurları barındıran görsellere, metinlere veya etkinliklere yer verilmesi önerilebilir.

Kaynaklar

- Aksoy, A. & Enlil, Z. (2012). *Kültürel miras yönetiminde çağdaş yaklaşımlar*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Akhan, N. E. (2014). Sosyal bilgiler derslerinde somut olmayan kültürel miras öğretimi. *International Online Journal of Educational Sciences*, 6(3), 722-736. <https://web.p.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=0cb66c33-6d67-490c-8189-5813e1cee1d2%40redis> sayfasından erişilmiştir.
- Aslan, Z. & Ardemagni, M. (2006). *Introducing young people to the protection of heritage sites and historic cites*. Roma: MAXTUDIO, ICCROM.
- Avcı, M. & Memişoğlu, H. (2016). Kültürel miras eğitimine ilişkin sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri. *İlköğretim Online*, 15(1), 104-124. <https://doi.org/10.17051/io.2016.42123>
- Bouchenaki, M. (2003). *The interdependency of the tangible and intangible cultural heritage*. ICOMOS 14th General Assembly and Scientific Symposium'da sunulmuş bildiri, Victoria Falls, Zimbabwe.
- Ceyhan, E. & Yiğit, B. (2005). *Konu alanı ders kitabı incelemesi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Çankaya, E. (2006). *Somut olmayan kültürel mirasın müzecilik bağlamında korunması*. (Yüksek Lisans Tezi). <http://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

- Çarkıt, C. (2020). Ortaokul Türkçe derslerinde kültür aktarımına yönelik uygulamalar. *Kastamonu Education Journal*, 28(3), 1380-1389. <https://doi.org/10.24106/kefdergi.4017>
- Çengelci, T. (2012). Sosyal bilgiler öğretim programında somut olmayan kültürel mirasın yeri. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(1), 185-203. <https://dergipark.org.tr/en/pub/uefad/issue/16695/173545> sayfasından erişilmiştir.
- Çulha-Özbaş, B. (2014). İlköğretim Sosyal Bilgiler derslerinde kültürel miras eğitimi. M. Safran, (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi içinde* (s. 743-762). Ankara: Pegem Akademi.
- Demirezen, S. & Aktaş, G. (2020). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin somut olmayan kültürel miras öğretimine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(30), 413-434. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/996048> sayfasından erişilmiştir.
- Ekiz, D. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı Yayınları.
- George, J. M. & Jones, G. R. (2008). *Understanding and managing organizational behavior*. New Jersey: Prentice Hall.
- Gürel, D. & Çetin, T. (2016). *Türkiye’de somut olmayan kültürel miras ve bunun sosyal bilgiler ders kitaplarına yansımaları*. 5. Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi Sempozyumu’nda sunulmuş bildiri, Denizli.
- Gürkan, B. (2015). *Sosyal bilgiler ders kitaplarının somut olmayan kültürel miras açısından incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). <http://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Haddad, N. A. (2014). *Heritage multimedia and children edutainment: Assessment and recommendations*. Advances in Multimedia.
- Hunter, K. (1992). A commitment to education: Designing a heritage education for National Trust: A final report. *Historic Preservation Forum*, 6(1), 15-20. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED365600.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Ito, N. (2003). *Intangible cultural heritage involved in tangible cultural heritage*. ICOMOS 14th General Assembly and Scientific Symposium’da sunulmuş bildiri, Victoria Falls, Zimbabwe.
- İşcan, A. & Karadağ, K. (2021). İlkokul 4. sınıf Türkçe ders kitabındaki resimlerin metinlerle uyumunun incelenmesi. *Academia Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 196-215. <https://dergipark.org.tr/en/pub/egitim/issue/58093/850243> sayfasından erişilmiştir.
- İşcan, A. & Şara, E. (2018). İlkokul 2. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki okuma metinlerinin yapılandırıcı yaklaşıma göre incelenmesi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 76-105. <https://dergipark.org.tr/en/pub/yyuefd/issue/40566/491722> sayfasından erişilmiştir.
- Karadüz, A. (2008). *İlköğretim okulları Türkçe dersi kitaplarında millî ve kültürel değerler*. Türk Halkları Edebiyatı II. Çocuk Edebiyatı Kongresi’nde sunulmuş bildiri, Bakü.

- Karakuş, C. (2017). Intangible cultural heritage acquirements affilitations in the social studies curriculum. *International Journal of Innovative Research in Education*, 4(1), 8-16. <https://un-pub.eu/ojs/index.php/IJIRE/article/view/1250> sayfasından erişilmiştir.
- Karakuş, C. & Çağlayan, K. T. (2016). Hayat bilgisi öğretim programında ve ders kitaplarında somut olmayan kültürel mirasın yerinin incelenmesi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 45, 393-405. https://jasstudies.com/?mod=makale_tr_ozet&makale_id=27822 sayfasından erişilmiştir.
- Karasakaloğlu, N. & Bulut, B. (2021). İlkokul Türkçe ders kitaplarındaki bilgilendirici metinlerde geçen sözcüklerin kökenleri bakımından incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 42, 292-303. <https://doi.org/10.33418/ataunikkefd.815084>
- Kaşkaya, A. & Duran, T. (2017). İlkokul Türkçe ders kitaplarının değer aktarımı açısından incelenmesi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 417-441. <https://doi.org/10.24315/trkefd.303978>
- Maden, A. (2020). İlkokul Türkçe ders kitaplarının söz varlığını zenginleştirme açısından incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(76), 1631-1650. <https://doi.org/10.17755/esosder.711074>
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis*. New York: Sage Publications.
- MEB. (2018a). *Türkçe Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- MEB. (2018b). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar)*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- MEB. (2018c). *Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı (İlkokul 1, 2 ve 3. Sınıflar)*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Moralı, G. & Öner, G. (2019). Yabancı dil olarak Türkçe ders kitaplarında somut olmayan kültürel miras unsurlarının incelenmesi. *Turkish Studies Language and Literature*, 14(3), 1345-1357. https://turkishstudies.net/language?mod=makale_tr_ozet&makale_id=30167 sayfasından erişilmiştir.
- Mustak, S. (2017). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihi kültürel miras eğitimine ilişkin görüşleri (Denizli şehri örneği)*. (Yüksek Lisans Tezi). <http://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Oğuz, M. Ö. (2009). Somut olmayan kültürel miras ve kültürel ifade çeşitliliği. *Milli Folklor*, 21(82), 6-12. <https://app.trdizin.gov.tr/publication/paper/detail/TVRBek56VXpNdz09> sayfasından erişilmiştir.
- Özenç, E. G. & Orhan-Karsak, H. G. (2019). İlkokul birinci ve ikinci sınıf Türkçe ders kitaplarında milli ve kültürel kavramlara yer verilme durumu. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 17(37), 349-379. <https://doi.org/10.34234/ded.547761>

- Özgat-Tatan, O. (2018). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders kitaplarında kültür aktarımı: Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti örneği (A1-A2 düzeyi)*. (Yüksek Lisans Tezi). <http://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Özkan, U. B. (2019). *Eğitim bilimleri araştırmaları için doküman inceleme yöntemi*. Ankara: Pegem.
- Pehlivan, A. & Kolaç, E. (2016). Açık-örgün eğitim sosyal bilgiler ders kitapları ve öğretim programında somut olmayan kültürel miras öğeleri. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 11(19), 655-670. https://turkishstudies.net/turkishstudies?mod=makale_tr_ozet&makale_id=19961 sayfasından erişilmiştir.
- Schindler, R. K. & Bonebright, T. L. (2011). *Teaching archaeological ethics: Student attitudes towards cultural heritage*. <http://www.depauw.edu/files/resources/teaching-arch-ethics> sayfasından erişilmiştir.
- Sidekli, S. & Karaca, L. (2013). Sosyal bilgiler öğretiminde yerel, kültürel miras öğelerinin kullanımına ilişkin öğretmen adayı görüşleri. *Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi*, 5, 20-38. <https://dergipark.org.tr/en/pub/gbad/issue/29699/319557> sayfasından erişilmiştir.
- Sulak, S. E. & Çapanoğlu, A. Ş. (2021). İlkokul Türkçe ders kitaplarının sınıf öğretmenlerinin görüşlerine dayalı olarak bütüncül bir yaklaşımla değerlendirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(3), 830-849. <https://doi.org/10.31592/aeusbed.979263>
- Şahin, D. İ. (2010). *Yerel kültür mirasının dijitalleştirilmesi ve halk kütüphaneleri*. (Yüksek Lisans Tezi). <http://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Şahin, N. (2015). *İlkokul 4. sınıf Türkçe ders kitabı metinlerinin kültürel değerler açısından incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). <http://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Taşdemir, M. (2018). *Ortaokul altıncı sınıf sosyal bilgiler ders kitabı metinlerinin kültürel mirasa duyarlılık değeri açısından incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). <http://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Tokcan, H., Hacer, O. & Yasemin, K. (2015). *5. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında somut olmayan kültürel miras öğeleri*. 24. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi'nde sunulmuş bildiri, Niğde.
- Tuncel, G. & Altuntaş, B. (2020). İlköğretim 4. sınıf öğrencilerinin kültürel miras algısı: Göstergibilimsel bir analiz. *International Journal of Field Education*, 6(1), 123-140. <https://doi.org/10.32570/ijofe.731122>
- Turan-Siviş, B. & Emiroğlu, S. (2019). İlkokul 1-4. sınıflarda okutulan Türkçe ders kitaplarındaki dinleme metinlerinin belirlenen ölçütlere göre incelenmesi. *İstanbul Aydın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, 105-136. <https://dergipark.org.tr/en/pub/iauefd/issue/53058/702657> sayfasından erişilmiştir.

- UNESCO. (2003). *Somut olmayan kültürel mirasın korunması sözleşmesi*. <https://aregem.ktb.gov.tr/TR-50837/somut-olmayan-kulturel-mirasin-korunmasi-sozlesmesi-hakkinda.html> sayfasından erişilmiştir.
- Yeşilbursa, C. C. (2013). Altıncı sınıf öğrencilerinin somut kültürel mirasa yönelik görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 21(2), 405-420. <https://app.trdizin.gov.tr/makale/TVRRM09ERTNOdz09> sayfasından erişilmiştir.
- Yeşilbursa, C. C. & Uslu, S. (2014). The comparison of Turkish and American preservice social studies teachers' attitudes toward heritage education. *Turkish Studies*, 9(8), 879-891. <https://app.trdizin.gov.tr/makale/TWpjME1EVXhNUT09> sayfasından erişilmiştir.
- Yılar, R. (2016). İlettiği değerler açısından ilkökul Türkçe ders kitaplarındaki metinler üzerinde incelemeler. *Journal of Bayburt Education Faculty*, 11(2), 491-506. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/296100> sayfasından erişilmiştir.
- Yıldırım, G. (2021). Somut olmayan kültürel mirasın eğitim programlarına yansımaları: Hayat Bilgisi öğretimi. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 16, 231-247. <https://doi.org/10.20860/ijoses.974198>
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.

Extended Summary

Culture, which ensures the continuity of societies and is one of the most important elements of society, is expressed as the transfer of values, which are shaped according to the conditions of the current period, from generation to generation (Özgat-Tatan, 2018). It is cultural heritage that people leave what they have lived, produced, developed and accumulated for their needs, from the beginning of human life to the next period (Çankaya, 2006). In addition to establishing a link between the past and the present, cultural heritage not only provides social cohesion but also helps the society and individuals to be successful (George and Jones, 2008; Sidekli and Karaca, 2013). With cultural heritage education, it is aimed that children learn the basic concepts and principles of history and culture (Akhan, 2014). Despite the fact that Turkish, Life Science and Social Studies courses are more prominent in terms of cultural heritage elements in primary school period, any study in which these courses for primary school level are examined as a whole in terms of cultural heritage elements was not found in the literature. That is why, with this study, it is aimed to examine the textbooks of Turkish, Life Science and Social Studies courses in primary school in terms of cultural heritage elements.

Document analysis, one of the qualitative research methods, was used in the study. The textbooks of the 3rd grade Turkish and Life Science and the 4th grade Turkish and Social Studies in the

2020-2021 academic year were selected as data sources by criterion sampling. The sources examined by the researchers with the "Cultural Heritage Elements Review Form" were analyzed by descriptive analysis. As a result, it was seen that intangible cultural heritage elements are given more place than tangible cultural heritage elements in the 3rd grade Turkish textbook in primary school. In the 3rd grade Turkish textbook, it was seen that oral traditions and expressions, then social practices, rituals and feasts, and then performing arts are included among the intangible cultural heritage elements.

When the elements of cultural heritage were examined in the 3rd grade Life Science textbook, it was found that the most intangible cultural heritage elements were included. In addition, it was found that immovable cultural heritage elements were included the most among the cultural heritage elements in the textbook, and knowledge and practices related to the nature universe, and the tradition of handicrafts were not included.

It was seen that intangible cultural heritage elements are given more place than tangible cultural heritage elements in the 4th grade Turkish textbook in primary school. In the 4th grade Turkish textbook, it was seen that the oral traditions and expressions of the intangible cultural heritage elements are mostly included, then the tradition of handicrafts, and then the social practices, rituals and feasts. It was seen that intangible cultural heritage elements are mentioned in all themes in the 4th grade Turkish textbook.

When the cultural heritage elements in the 4th grade Social Studies textbook were examined, it was found that the most intangible cultural heritage elements were included. Among the cultural heritage elements, oral traditions and expressions are mostly included in the course book. It was found that all of the cultural heritage elements were included in the 4th grade Social Studies textbook, but very little place was given to the knowledge and practices related to nature and the universe, and the elements of handicraft tradition.

It was determined that intangible cultural heritage elements are more included than concrete cultural heritage elements in the 3rd and 4th grade Turkish textbooks. After examining the textbooks read to foreigners, it was concluded that there is more intangible cultural heritage elements, but when all the texts are taken into account, the intangible cultural elements are one-fifth (Moralı and Öner, 2019). It was seen that while intangible cultural heritage elements are mentioned in all the themes in the 3rd and 4th grade Turkish textbooks in the study, Şahin (2015) found that the cultural values other than language were not sufficient in the texts that provided the transfer of culture to children in the 4th grade Turkish textbooks examined by himself in terms of cultural heritage. In the Turkish textbooks of 1st and 2nd grade in primary school, it turned out that some concepts of national culture are not mentioned in every theme, and the concepts of our national culture are not distributed very evenly based on the themes (Özenç and Orhan-Karsak, 2019).

It was found that among the cultural heritage elements in the 3rd grade Life Science textbook, tangible cultural heritage elements were included the most while knowledge and practices related to nature and the universe, and the tradition of handicrafts were not included. In the study conducted by Karakuş and Çağlayan (2016), it was seen that no visual elements were included in the 3rd grade Life Science course and workbooks for the title of knowledge and practices related to nature and the universe from the titles of intangible cultural heritage. In the study conducted by Moralı and Öner (2019), it was found that the elements of oral traditions and expressions are mostly included among the intangible cultural heritage elements, but the elements related to knowledge and practices related to nature and the universe are not included.

It was found that among the cultural heritage elements in the textbook of 4th grade Social Studies in primary school, intangible cultural heritage elements were included the most. In the course book, oral traditions and expressions are included along with the language that functions as a carrier in the transfer of the most intangible cultural heritage among the cultural heritage elements. In the study conducted by Pehlivan and Kolaç (2016), it was concluded that Social Studies textbooks included intangible cultural heritage elements in all three grade levels.

In order to ensure a balanced distribution of tangible and intangible cultural heritage elements in the textbooks of Turkish, Life Science and Social Studies courses in primary school, specification tables can be prepared and appropriate texts, activities and visuals can be placed on these tables. Activities that will enable interdisciplinary work can be included in the textbooks in order to bring cultural heritage elements to the students. Incorporating folk songs, lullabies and manias, which are among the intangible cultural heritage elements in Turkish textbooks, can make the transfer of cultural heritage stronger. Apart from this study on the textbooks of the 3rd grade Turkish and Life Science and 4th grade Turkish and Social Studies in primary school, different studies can be conducted to determine the cultural heritage elements in other textbooks such as Science, Mathematics, and Music. It may be suggested to include images, texts or activities that contain intangible cultural heritage elements, information and practices related to nature and the universe, and elements of handicraft tradition in the 3rd grade Life Science textbook.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Bu çalışmanın planlanması, yürütülmesi ve yazılı hale getirilmesinde araştırmacılar eşit oranda katkı sağlamıştır.

Destek ve Teşekkür Beyanı

Bu araştırmada herhangi bir kurum, kuruluş ya da kişiden destek alınmamıştır.

Çatışma Beyanı

Araştırmacıların, araştırma ile ilgili diğer kişi ve kurumlarla herhangi bir kişisel ve finansal çıkar çatışması yoktur.

Etik Kurul Beyanı

Bu araştırma, doküman incelemesine dayalı bir çalışma olduğu için etik kurul izni gerektirmemektedir.